

I PIGSUROTIN A KADUMAGETAN

Dumaget Tales

by

Diego Friginal

Summer Institute of Linguistics

Philippines, Inc.

Translators

1976

Publishers

FOREWORD

Some of the glory of the Philippines lies in the beautiful variety of people and languages within its coasts. It is to the great credit of the national leadership over the years that no attempt has been made to destroy this national heritage. The goal has been instead to preserve its integrity and dignity while building on this strong foundation a lasting superstructure of national language and culture.

The present book is one of many designed for this purpose. It recognizes the pedagogical importance of dividing literacy and second-language learning into two steps-literacy being the first. When a student has learned to read the language he understands best, the resulting satisfaction in his accomplishment gives the drive and confidence he needs to learn the national language. His ability to read, furthermore, is the indispensable tool for the study this program will require.

The Department of Education and Culture of the Philippines is proud to present this latest volume in a nationwide series designed to teach the national language through literacy in the vernaculars. It will strengthen both the parts of the nation and the whole.

**Juan L. Manuel
Secretary**

32.15-376-3.15C

54.20P-766034MPZ

**Printed in the Philippines
By F.E.B.C. Printing Division**

FOREWORD

One of the noble aims of Education is to equip every citizen to participate meaningfully in his society and to share in shaping the destiny of his country. Providing literacy instruction in each man's vernacular is a basic step in realizing this goal. To promote this purpose the Summer Institute of Linguistics works in agreement with and under the auspices of the Department of Education and Culture in the preparation of instructional and supplementary reading materials for the various Cultural Communities of our country.

The Bureau of Elementary Education takes pleasure, therefore, in presenting this volume of literacy material which is part of its list of approved supplementary reading materials prepared for use by the Elementary Schools in the areas using the vernacular of these materials.

LICERIA BRILLIANTES SORIANO, Director
Bureau of Elementary Education

PREFACE

This book of folk tales was written by Diego Friginal during his participation in a literature workshop at the Nasuli, Bukidnon headquarters of the Summer Institute of Linguistics.

It is hoped that this booklet will help speakers of Umiray Dumaget achieve skills of literacy and communication in their own dialect which will help them easily achieve the same skills in a second dialect.

Thomas R Macleod
Summer Institute of Linguistics

I PIGSUROTAN A TUNGKUL DE MAGIWINALE A BENEAS PATI
ADUWA A MAHUNA

Te duman kon a magiwinale a tiluwun ta isin dide ay beneas ta ide ay lubus di misan ay i kalug ay un beneas ta un aduwa a manga agta ay kaka na. Ay i magweli ay padepade a kamahunain kanya ide ay an te gepakámit ni bebuy ta ide ay an dila ugnay geolam misan malawa a masakut i kaparayen de. Kanya sinabi nun beneas nunde kaka na, "Ay maglawag ka man ni tuntagok a pepangan ni kulemow ta bebentayen ko." "Ay-o, yadi pangani tangani mamangan kitam ni karne." Dingan tinumotol un kaka na. Nun náloy di ay dinumatong dingani un kaka na ta sinabi na, "Ay te duman ngani a pepangan ni kulemow dena de alane ni tabuan tam na." Dingan sinabi nun beneas "Ay pabiyaan yu ta kanin ay bebentayen ko pa i." Kanya nun apun ngani ay sinabi ni beneas de manga kaka na ide, "Be te inikna kamo a oni ni kulemow ay kumang kamo duman

ta ako ay nawalat pa duman ta lalawag ko pala i para deko." Nano ay tinumubeg un magweli, "Ay-o."

Kanya nun apun di a masakut ay tinumotol di un beneas. Pagkatotol na ay nagpatalikngoy un magweli i sinuminga di a kulemow kanya sinabi de "Ay salamat ta nakámit pala un wele ta." Ta ide

ay kinumang duman kanya kinta de a nallingkis nun beneas i kulemow ta sinabi nun beneas dide, "Pumaripari kamo ta makati nakabbut." Kanya binangag nun kaka na un kulemow ta nalibun dingani. Pagkalibun na ay sinabi nun beneas dide a magioyo, "Nano ay umoli kamo di ta ako ay dio la ta gelawag ok pala ni deko. Nano be te inikna kamo ay wet kamo di ná kang ta deko pan nun." Ta inumoli ngani un magweli a nagkasalig ta ide ay geolam di kanya winalat de un beneas duman a lalan ta pinangiyowen de un kulemow. Nun mandile di a natapos i pagpangiyow de ay inikna de i sinumingasinga. Nano ay sinabi nun kaka na "Ay wet kita ná kang duman ta diya pan nun." Nun mulumaloy di ay dinumatong di un beneas a biyag dingani ta linamun na a tiblug un kulemow. Kanya ide ay napede di nun abi di a hanga.

Nano ay nun maloy di ay an di ide te peolam. Misan ay un beneas ay hanga di ta magi pa di ni agta. Kanya sinabi na nunde kaka na "Ay ati,

maglawag ka a liwet ni nату a bebentayen ko misan
ay i buot ko ay un pepangan a masakut ni bebuy
tangani te duman kitam a oolam a liwet de kanin."
Nano ay tinumotol a liwet un kaka na ta kinumita
pan ni nату a pepalasaan ni bebuy ta lutit di un
sarok na kanya sinabi na de sadile na "Ay piyun
dingani tangani makámit pan di a liwet un wele ko
ni bebuy." Kanya eya ay inumoli di nun udtu di.
Pagdetong na ay tinanto eya nun beneas a magioyo,
"Kinumita ka man ni bebentayen ko kanin a abi?"
Tinumubeg un kaka na "Aysa, te duman pala ta
talage a nakaamit ka di duman ta pepangan di a
masakut ni bebuy." "Ayset, ay be maginon ay
nákang ok kanin duman tangani makamit kitam ni
papangan tam a bebuy."

Kanya nun apun di ay kinumang eya duman pati
sinabi na nunde manga kaka na "Ay be te noogis
kanin ay kumang kamo ta dikamo nun. Nano be te
inumogis a liwet ay wet kamo di nákang ta deko pan
nun." Nun duman di eya nunde nату ay dinumawet

eya de sanga nun kew ta duman eya napaburebod
tangani wet kekita ni bebuy. Nano ay un manga
kaka na pan ay napapagpatalikngoy ni ogis misan ay
nun abi di a hanga ay inikna de i inumogis dingani
kanya sinabi nun kaka de "Ay kumang kita duman a
tambang ta makati mabilawen nun wele ta namas di be

hanga a belukagin." Kanya ide ay geparipari dila a kinumang duman. Pagdetong de duman ay sinabi nun beneas, "Maparipari kamo ta makati makábut." Kanya tinagpuk dingani ta nalibun di un bebuy ta dingan sinabi nun beneas dide a magioyo, "Nano ay umoli kamo di ta ako ay nawalat dio ta ako ay gelawag pala ni deko." Nano ay inumoli di un magweli ta ide ay nangiyow di. Nun ide ay gepangiyow di ay inikna de i inumogis dingan sinabi ni kaka de, "Nano ay wet kita di ná kang duman ta diya pan nun." Ta angan ide kinumang duman. Nano ay dinumatong di un beneas ta eya ay biyag di a masakut ta i pinangan na ay isin di a tiblug a bebuy.

Nano ay nun ide ay napataan duman a náloy ay sinabi nun beneas dide, "Nano manga kaka ko ay hanga kitam di a pulupadepade kanya peesip ko ay dapat a ako ay tumotol di dio." Ay sinabi nun manga kaka na "Ay wet mo ikami wawalat ta ang kami te kakoloy dio de taanan tam i." Misan ay

sinabi nun beneas a magioyo, "Buot ko a masakut a nototol a paagow de kakmukan a lugel." Kanya nagtangos a masakut un manga kaka na misan ay sinabi nun beneas dide, "Wet kamo magtangos a masakut ta náampulang ok la a mandeli." Kanya tinumotol di un beneas a paagow de kakmukan a lugel ta eya ay gesila de kalasan pati eya ay gepilong de gob ni kabetoan a hangain. Pagkatakeg ni tipide a adow ay sinumuksuk eya de kaduotan a masakut misan ay i kaduotan mangani a oyo ay pelabug. Kanya nun eya ay duman di ay te duman pan a maglalabug a kadumagetan kanya eya ay kinta de ta binuno de eya ta hanga ngani a masakut a beneas. Ta nasalig un kagupaden ide a labug duman ta sinabi de, "Dikami a kagupaden i tabe a hanga." Nano ay maginon dila i nasasabi ko dikamo.

I PIGSEWROTAN A TUNGKUL DE MAGIWINALE A KADUMAGETAN

Te duman a magiwinale. Ide ay lima a manga lalaki a pulus. Ta ide ay manga lubus di ta an di te manga kamoddenan. I panganay de ay ulittaw di a masakut. Misan ay i sumunod ay am pa ulittaw a masakut ta i katiluwun pan ay anak pa pati manga weli de a kalug a aduwa.

Nun isin a adow ay sinabi nun kaka de, "Dio kamo la ta namaget ok." Ay sinabi nun manga wele na, "Ay-o, tangani mamangan kitam ni bebuy." Ta tinumotol un kaka de nun abiabi a inon ta eya ay inumolalik dila nunde orat a hanga. Pagdetong na nunde diyeya ay tinumukad di eya de kalasan dingan eya ay sinumakat di nunde pagotan. Pagdetong na nunde pagotan ay naglipa eya ta nagmaman. Nano ay pagkamaman na ay dinumolug eya nunde dibelew nun pagotan a inon. Pagkadio na nunde sidong di ay peikna, na i agewak ni orat a kasta hanga dingan sinabi na de sadile na, "Ay piyun ta te orat ay

nakeinum ok mangani. Pagbulwag na nunde orat ay kinta na i makmuk a kaengin pati kabeloyen nunde dipa nun orat. Misan ay kasta kadumagetan pala i duman napataan. Pagkainum na ay sinabi na de sadile na, "Ako ay gepakita dide." Nun nanon ay manga udtu di.

Nano ay kinumang eya nunde isin a beloy ta dingan linumipa nunde alayu misan kinta pan eya ni kapadepade na a ulittaw kanya sinabi ni dinatongan nunde kakmukan, "Aset te agta man! Pamamanin yu man." Kanya linumane diya i isin a ulittaw a te nabolana a inok ta eya ay pinamaman na. Pagkamaman de ay sinabi nun nagpamaman, "Ay be napatud man, ayun, ay sumilong kamo de malot a beloy i." Misana ay tinumubeg pan un dinumatong, "Ay wet pan di ta kasta ni apun di ay buot ko la a makaoli nano." "Ay-o, mainde ngani ay misan tebe dio ay nakepilong i mangayun." Misana ay tinubeg nun dinumatong, "Ay wet pan di ta nooli ok la nano." Ta tinumotol ngani un dinumatong. Nun eya ay duman di nunde alayu ay sinabi na de sadile na "Ay sigudu ay yadi pa a umalis kami dio."

Nano ay nun apun di ay eya ay nototol la ay kinta na man di i hanga di a belukagin. Ay misan pa ay inumingat dila eya ni bi na. Nun gesakat un belukagin ay pinana na di ay nalibun dingani.

Nano nun nalibun di ay nangamit eya ni lati ta giniptan na di. Pagkagiput na ay tinungdunan na a paososo nunde orat a hanga. Pagdetong na nunde beloy de ay nasalig dingani a masakut un manga wele na ta nakámit di ni bebuy.

Nun ide ay gepangiyow di ay sinabi nun kaka de, "Diage ay noduman kitam di de dibelew ni kalasan a inon i ta duman ay kitam nátaan." "Ay bekot man ta duman kitam di nataan?" "Ay masampat i duman ta te kakoloy kamo be ako ay ang kadebeloy ta makmuk i manga Dumaget duman." Kanya nun abiabi ngani ay naggeyak di ide ni kasangkapan de

ta ide ay tinumotol a paulalik ide nunde orat. Pagdetong de nunde totukaden de ay tinumukad di ide de kalasan ta ide ay sinumakat dila sinumakat hanggen nunde pagotan. Pagdetong de nunde pagotan ay naglipa ide ta nagpaimloy ide. Pagkapagpaimloy de ay dinumolug ide hanggen nunde orat. Pagdetong de nunde orat ay sinabi de, "Aset, ay piyun mangani i dio." Ta ide ay nakitaan duman nunde kadumagetan ide ta ide ay nagyedi pala ni sadile de a beloy. Hanggen dila duman i pigsurotin.